

**КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ ПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ США:
ОБҐРУНТОВАНА ЧИ ПОМИЛКОВА?****CRIMINALIZATION OF SOME ECONOMIC VIOLATIONS AGAINST USA ECONOMY:
SUBSTANTIATED OR ERRONEOUS?****Каменський Д.В.,***кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри політології та правознавства
Бердянського державного педагогічного університету*

Розглядаються проблемні питання криміналізації окремих діянь у сфері економіки США. Порівнюються загальні умови та підстави до криміналізації проявів суспільно небезпечної поведінки в Україні та США. Звертається увага на допущення американським законодавцем серйозних помилок під час визнання новими злочинами діянь, за які вже частково передбачено кримінальну відповідальність.

Ключові слова: криміналізація, кримінальна відповідальність, законодавча новела, злочин, кримінально-правова заборона.

Рассматриваются проблемные вопросы криминализации отдельных деяний в сфере экономики США. Сравниваются общие условия и основания для криминализации проявлений общественно опасного поведения в Украине и США. Обращается внимание на допущение американским законодателем серьезных ошибок в части признания новыми преступлениями деяний, за которые уже частично предусмотрена уголовная ответственность.

Ключевые слова: криминализация, уголовная ответственность, законодательная новелла, преступление, уголовно-правовой запрет.

Problematic issues of criminalization of certain acts in the US economy are reviewed. Comparison of general conditions and grounds for criminalization of socially dangerous acts in Ukraine and the USA is provided. Attention is drawn to the commission of serious errors by U.S. lawmaker in the part of proclaiming as new crimes of those acts that have already been partially criminalized.

Key words: criminalization, criminal liability, legislative novelty, crime, criminal-legal prohibition.

Постановка проблеми. Питання криміналізації та декриміналізації діянь зберігають свою дискусійність і, відповідно, актуальність протягом усього часу розвитку суспільних відносин, а отже, і кримінально-правових відносин. Дійсно, історія свідчить, що одні діяння можуть ставати злочинами за волею законодавця – відбувається криміналізація, інші – навпаки, втрачають свою суспільну небезпеку, що призводить до їх декриміналізації. Наразі прикладів на обидва правові явища у вітчизняному кримінальному законі вистачає. Недарма Ю.А. Дорохіна висловлює точку зору про те, що практика криміналізації та декриміналізації потребує негайного упорядкування, передумовою чого має стати вироблення наукою кримінального права теорії криміналізації [1, с. 81].

У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу питання визначення та з'ясування підстав криміналізації діянь. Так, на думку П.Л. Фріса, криміналізація – це процес виявлення суспільно небезпечних видів людської поведінки, визнання на державному рівні необхідності, можливості й доцільності кримінально-правової боротьби з ними та закріплення їх у законі про кримінальну відповідальність як злочинів [2, с. 20].

За результатами аналізу висвітлених у кримінально-правовій літературі точок зору щодо дефініції криміналізації В.К. Матвійчук указує на три основні напрями, що покладені у формулювання визначення криміналізації. Так, перша група авторів, до якої належать Г.А. Злобін, С.Г. Келіна, Б.П. Терент'єв, В.А. Владимиров, Ю.І. Ляпунов, П.Л. Фріс, А.М. Яковлев, дотримується легального напрямку визначення діяння злочинним і в цьому вбачає криміналізацію. Прибічники другого напрямку (В.Г. Клочков, М.І. Загородніков) вважають, що криміналізація – це визнання певних діянь злочинами чи оголошення їх такими. Третя група авторів (Р.Р. Галіакбаров, А.П. Коробєєв), крім закріплення (фіксації) таких діянь у кримінальному законі як злочинів, у зміст криміналізації вкладає певні обмеження в застосуванні інститутів звільнення від покарання або виявлення форм індивідуальної поведінки тощо [3, с. 68–69].

У свою чергу О.М. Готін, проаналізувавши існуючі підходи до систематизації підстав криміналізації діянь,

зокрема висловлені Н. Лопашенко, С. Келіною та А. Наумовим, наводить такі її підстави: існування суспільно небезпечної поведінки, яка потребує кримінально-правової заборони; відносна поширеність суспільно небезпечних діянь; зміна уявлень про ступінь суспільної небезпеки діяння; зміна загальноновизнаної моральної оцінки відповідного діяння; виконання державою міжнародно-правових обов'язків з охорони прав людини. При цьому автор справедливо зазначає, що наведений перелік підстав криміналізації діянь не є вичерпним. Логіко-гносеологічний аналіз сучасних процесів криміналізації дозволяє дійти такого висновку: на сьогодні значно виразнішого вигляду та потужного потенціалу набули ті критерії криміналізації, які в умовах радянської системи кримінального права або взагалі вважалися такими, що притаманні виключно буржуазним правовим системам, або щонайменше визнавалися другорядними [4, с. 95–96].

Поділяємо науковий інтерес П.Л. Фріса до авторської класифікації трьох груп підстав, що впливають на криміналізацію, висловленої О.І. Коробєєвим: юридико-кримінологічні, соціально-економічні та соціально-психологічні. Юридико-кримінологічні підстави криміналізації дозволяють виділити ті діяння, щодо яких застосування кримінальної репресії як способу реалізації соціального контролю є дійсно ефективним. Для віднесення законодавцем тих або інших діянь до числа злочинних вирішальним є їх суспільна небезпечність. Соціально-економічні підстави криміналізації вказують на те, що вплив, який здійснюється законом про кримінальну відповідальність, є набагато сильнішим за вплив, що здійснюється іншими галузями права. Такий вплив тягне за собою й збільшення різноманітних (соціальних, економічних та інших) негативних наслідків. Соціально-психологічні підстави криміналізації передбачають, що закон про кримінальну відповідальність повинен якнайповніше відповідати правовому менталітету народу та враховуватись під час вирішення питання про криміналізацію [5, с. 35].

Принагідно зауважимо, що ознайомлення з працями американських криміналістів, присвячених проблемам відповідальності за білокомірцеві злочини, показало те важливе значення, що американська кримінально-право-

ва наука віддає саме соціальним чинникам криміналізації, ступеню впливу суспільства на поведінку законодавця в частині кримінально-правового регулювання. Це демонструє можливі орієнтири для проведення подальших наукових розвідок у напрямі взаємодії, з одного боку, кримінального права та кримінології, а з іншого – суспільствознавчих дисциплін.

Останнім часом американські фахівці в галузі кримінального права все частіше критикують надмірну криміналізацію в країні. Наразі її прояв можна побачити в декількох напрямках: ухвалення нових кримінально-правових норм без чітких вказівок у них на ознаку вини; застосування доктрини субсидіарної відповідальності за протиправні дії третіх осіб за відсутності факту встановлення вини; істотне розширення меж дії кримінального закону з метою охоплення ним тих сфер суспільного життя чи економічної діяльності, які раніше охоронялись виключно за допомогою регуляторних та цивільно-правових механізмів; законодавче затвердження обов'язкових мінімальних вироків, які не відображають реальний зміст та ступінь вини правопорушника; недосконалість законодавчої техніки в частині прийняття нових кримінально-правових заборон, що повністю чи частково дублюють одна одну.

Метою статті є критичне ознайомлення із сучасним американським досвідом криміналізації окремих порушень у галузі економічних відносин і формулювання на цій підставі, а також з урахуванням результатів вітчизняних наукових розробок проблем криміналізації діянь висновків про результативність і доречність використання такої моделі криміналізації в українському кримінальному праві.

Виклад основного матеріалу. Наразі в американських наукових колах точаться активні дискусії щодо достатніх і водночас обґрунтованих меж криміналізації протиправної поведінки, а також у частині уніфікованості та послідовності політики держави у сфері призначення покарань.

Американський дослідник С. Біл указує на існування типових проявів надмірної криміналізації суспільно небезпечних діянь у США: 1) прояв надмірної недостатньо контрольованої дискреції в діяльності представників правозастосовних органів, а також існування небезпеки зловживання ними наданими законом правами та повноваженнями; 2) неминуча й часто необґрунтована відмінність процесуальних статусів винних осіб за наявності схожих об'єктивних обставин справи; 3) існування потенційних загроз для конституційних та процесуальних гарантій учасників кримінально-процесуальних відносин через недоліки в законодавстві та практиці його застосування; 4) часто недоцільне витрачання й без того обмежених кадрових та матеріальних ресурсів правоохоронних органів із точки зору ефективності протидії злочинності [6, с. 747].

В історичному контексті своєрідною відправною крапкою для Конгресу США в питаннях кримінальної відповідальності за економічні злочини став гучний скандал 2001 р., пов'язаний із махінаціями корпорації «Енрон». Тоді правоохоронні органи виявили цілу систему пов'язаних між собою шахрайських схем, що реалізовувались у декількох великих транснаціональних компаніях США протягом тривалого часу. Матеріалами слідства було встановлено, що корпорація «Енрон» за допомогою систематичного обману та підробки документів (як офіційних, так і внутрішніх) штучно завищувала свої фінансові показники з метою підвищення попиту на свої акції та, відповідно, їх вартості. Було встановлено наявність фінансової заборгованості компанії перед кредиторами на загальну суму в майже 27 млрд. дол., що врешті-решт призвело до банкрутства «Енрона».

Цілком природно, що подібні багатомільярдні зловживання не могли залишитись поза увагою держави. При цьому цікаво буде зазначити, що під час пошуку дієвих способів протидії новим формам економічних зловживань

мало місце навіть конкурентне протистояння між законодавчою (Конгрес США) та виконавчою (Президент США) гілками влади: політики прагнули покращити свій імідж завдяки задоволенню суспільного попиту на притягнення керівників великого бізнесу до кримінальної відповідальності.

20 липня 2002 р. Президент Дж. Буш підписав Акт Сарбейнса-Окслі. Нормативний документ був покликаний забезпечити дотримання американськими компаніями високих стандартів фінансової та регулятивної звітності. Окрім численних положень про якісно нові вимоги щодо дотримання фінансової дисципліни, подання офіційної звітності та режиму внутрішнього документообігу, Акт містив низку новел кримінально-правового змісту. Зокрема, було збільшено в чотири рази санкції у вигляді позбавлення волі за два найбільш поширені на практиці економічні посягання: банківське шахрайство та шахрайство з використанням засобів зв'язку. Тодішній заступник Генерального Прокурора США Л. Томпсон так висловився із цього приводу: «Метою прокуратури є роз'єднання корпоративних правопорушників та законослухняних компаній, при цьому в багатьох випадках таке відмежування відбуватиметься фізично й на багаторічні терміни» [7].

Насправді реакція Конгресу США на корпоративні скандали 2001 та 2002 рр. була серйознішою за механічне підвищення розміру кримінальних покарань за окремі види шахрайств. Так, були закриті деякі пробіли в регулятивному законодавстві, зокрема в федеральному законодавстві про цінні папери та фондовий ринок. Також були знижені деякі вимоги щодо встановлення вини в економічних правопорушеннях, істотно збільшено обсяг протиправної поведінки у сфері ведення бізнесу. Останню тезу наочно демонструє така ситуація.

Ще до ухвалення Акта Сарбейнса-Окслі Федеральний кримінальний кодекс США містив три заборони на втручання в діяльність правозастосовних органів: § 1503 забороняє незаконний вплив чи заподіяння тілесних ушкоджень представнику влади чи присяжному; § 1505 забороняє незаконне втручання в процесуальні заходи за участю державних департаментів, агентств та комітетів; § 1512(b) забороняє тиск на свідка, потерпілого чи інформатора.

Не приділяючи достатньої, як нам здається, уваги факту існуванню трьох федеральних статутів, що вже містять підстави кримінальної відповідальності за перешкоджання законній правозастосовній діяльності, Конгрес, реагуючи на серію вже згаданих нами корпоративних скандалів, дійшов висновку про необхідність прийняття додаткових норм про кримінальну відповідальність за протидію офіційним розслідуванням чи провадженням. Так, у Федеральному кримінальному кодексі США з'явилися дві новели: § 1512(c) та § 1519. Перша заборона визнає злочинном будь-які форми підробки, знищення чи приховування документів із метою недопущення використання документів у будь-яких офіційних процесуальних заходах, а також будь-яке інше втручання чи спроба перешкоджання таким заходам. Названі дії караються штрафом та (або) позбавленням волі на строк до 20 років. Змістовно § 1512(c) є схожим і водночас значно ширшим за § 1512(b) Кримінального кодексу США (далі – КК), оскільки передбачає ширше коло суб'єктів: не лише представників корпорації, у зв'язку з діяльністю якої було реалізовано протиправну поведінку, а й будь-яких осіб, які з особистих чи професійних мотивів прагнуть приховати (перекрутити) реальний стан справ у компанії.

Друга з новел, § 1519 КК США, передбачає аналогічні санкції для будь-яких осіб, які свідомо підроблюють, знищують, пошкоджують, приховують, підроблюють чи додають фальсифіковані записи в будь-який документ, файл чи об'єкт матеріального світу з метою перешкоджання, недопущення або втручання в хід офіційного розслідування чи

іншого офіційного заходу з будь-якого приводу та в межах юрисдикції будь-якого органу влади або агентства США чи у зв'язку із судовим провадженням на підставі розділу 11 Зібрання законів США¹. Як бачимо, описова частина § 1519 КК США є занадто узагальненою, прагне охопити будь-які прояви непокори владним вимогам у корпоративному середовищі, чого не було раніше. Сенатор П. Лехі, принципальний архітектор Акта Сарбейнса-Окслі, зазначив, що § 1519 КК США покликаний максимально широко застосовуватись до будь-яких дій, спрямованих на знищення чи фальсифікацію фізичних доказів, якщо винні особи мали на меті перешкодити офіційному розслідуванню.

На наш погляд, Конгрес США замість того, щоб закрити існуючі в чинному кримінальному законодавстві прогалини шляхом внесення редакційних змін до вже діючих параграфів КК США, фактично обрав лінію найменшого опору – просто ввів нові заборони, що лише частково розширили існуючі межі кримінальної відповідальності за документальні форми корпоративного шахрайства й водночас багато в чому повторювали існуючий законодавчий опис відповідних посягань.

Очевидно, що мова тут може йти про допущення американським законодавцем серйозної помилки, на що дослідники й звернули увагу. У зв'язку із цим доречним є звернення до позиції вітчизняного науковця М. Мельника, який пише про існування різного роду факторів, що можуть спричинити неправильну або так звану помилкову криміналізацію, та називає такі її види: необґрунтована, надмірна, неповна, неправильна. Зокрема, надмірна криміналізація має місце у випадку, коли в криміналізації немає об'єктивної необхідності, що зумовлено наявністю кримінальної відповідальності за діяння, яке криміналізується. У такому разі криміналізації підлягає діяння, якому притаманні необхідні для криміналізації характер та ступінь шкідливості, але яке не має потреби в криміналізації, оскільки кримінальна відповідальність за нього вже існує. Це призводить до появи дублюючих або непотрібних спеціальних складів злочинів [8, с. 95]. Вважаємо, що власне процес надмірної криміналізації й мав місце під час ухвалення Конгресом США двох нових заборон про відповідальність за втручання в діяльність правоохоронних органів.

Статистичні дані, надані Федеральним бюро правової статистики, свідчать про те, що на практиці санкції за корпоративні шахрайства в період із 2002 по 2010 рр. збільшились несуттєво: у середньому на 18 місяців для шахрайства з використанням засобів зв'язку та на 10 місяців для банківського шахрайства. На фоні чотирьохразового законодавчого підвищення розміру покарань у вигляді позбавлення волі до 20 років можна побачити, що американська правозастосовна практика досить «пасивно» відреагувала на задум федерального законодавця в більш жорсткій формі переслідувати білокомірцевих шахраїв. Отже, обіцяного суспільству підвищення рівня криміналізації економічних шахрайств протягом останніх 10–15 років фактично не відбулось.

Наведемо інші дані офіційної статистики. Як ми вже зазначали вище, одним із задумів федерального законодавця під час ухвалення Акта Сарбейнса-Окслі була додаткова криміналізація проявів корпоративного шахрайства, а також фактів протидії законній діяльності правоохоронних органів у частині проведення офіційних розслідувань діяльності корпоративного сектора національної економіки. Водночас якщо в 2002 р., ще до прийняття двох нових заборон, кількість кримінальних справ про втручання в порядок здійснення правосуддя становило 129, то в наступному році (з урахуванням двох згаданих вище новел) – 182, тобто лише на 53 справи більше. І це

на фоні зростання кількості кримінальних переслідувань у федеральній системі на 13 000. Фахівці відзначають, що таке зростання не є достатньо переконливим в контексті планів Конгресу США про тотальну криміналізацію подібних проявів протиправної поведінки. Крім того, практика свідчить, що в цій категорії кримінальних справ державні обвинувачі досить швидко переорієнтувались на інкримінування злочинів за двома нововведеними заборонами: §§ 1512(c) та 1519 КК США, які завдяки узагальнюючому опису протиправної поведінки значно легше застосувати і, відповідно, легше добитись обвинувального вироку.

Наразі можемо зробити проміжний висновок про те, що завдання кримінально-правового блоку Акта Сарбейнса-Окслі про суттєве збільшення вироків білокомірцевим злочинцям з одночасним збільшенням кількості відповідних кримінальних справ не були успішно реалізовані на практиці.

Слід зазначити, що американські криминологи та фахівці в галузі кримінального права так само, як і вітчизняні дослідники, продовжують приділяти значну увагу пошукам оптимальних шляхів попередження злочинності в суспільстві, недопущення повторення суспільно небезпечної поведінки та зростання кількості злочинів, створення надійних нормативних і правозастосовних бар'єрів на шляху появи нових форм одних і тих самих злочинів. Досить симптоматично, що висновки американських науковців, ґрунтуючись на результатах кримінально-правових, криминологічних, соціологічних, психологічних та статистичних досліджень, підтверджують такі прописні істини в попереджувальному впливі кримінального закону. По-перше, сам факт наявності кримінально-правових санкцій за скоєння того чи іншого злочину вже є стримуючим злочинність чинником. По-друге, якщо за злочин законом уже передбачено покарання у вигляді позбавлення волі, то подальше збільшення його строку не матиме попереджувального ефекту. По-третє, на практиці невідворотність кримінальної відповідальності часто має більший вплив на поведінку потенційних правопорушників, аніж тяжкість (розмір) покарання [9, с. 45]. Принагідно зауважимо, що в Україні з останнім чинником, зокрема, у частині злочинів у сфері господарської діяльності є серйозні системні проблеми. Аналіз практики винесення вироків вітчизняними судами за злочини, скоєні проти відносин ринкової економіки, указує, що часто такі вирoki є умовними або передбачають покарання, не пов'язані з позбавленням волі.

Дослідження американських професорів Д. Нагіна та Г. Погарські, наукових експертів із питань попередження злочинів, підтверджують усталену тезу про те, що на практиці невідворотність відповідальності має значно більший попереджувальний вплив, аніж розмір покарання [10, с. 865]. Емпіричний матеріал, зібраний професорами П. Робінсоном та Дж. Дарлі, підтверджує існування прямої залежності між потенційною кількістю злочинів та ступенем впевненості в призначенні покарання (від 0% до 100%). Так, на рівні невідворотності покарання в 50%, тобто коли шанси «сісти за ґрати» становлять 50 на 50, спостерігається 30-відсоткове зниження кількості злочинів порівняно з рівнем невідворотності покарання в 0%, а отже, відбувається серйозний превентивний ефект. Навпаки, якщо рівень невідворотності покарання становить 10%, тобто шанси понести законне й справедливе покарання становлять один до десяти, потенційна кількість злочинів практично не змінюється [11, с. 173]. Наведене вочевидь свідчить про високу чутливість злочинності, у тому числі білокомірцевої, до рівня ймовірності притягнення до кримінальної відповідальності (покарання).

До речі, під час дослідження питань кримінальної відповідальності за податкові злочини за федеральним законодавством США ми вже звертали увагу на те, що американська правоохоронна система, насамперед федеральна

¹ Розділ 11 Зібрання законів США регламентує питання, пов'язані з процедурою банкрутства.

прокуратура, у цій частині націлена не на розкриття всіх фактів протиправної поведінки, що є практично неможливим через велику кількість платників податків і брак ресурсів у правоохоронців, зокрема на попередження податкових злочинів, шляхом призначення серйозних вироків, надання таким кримінальним справам гучного суспільного резонансу, поширення прокуратурою інформаційних листів про факти притягнення фіскальних порушників до кримінальної відповідальності серед інших суб'єктів податкових правовідносин тощо [12, с. 93].

Щодо специфіки посилення кримінально-правових санкцій за економічні злочини, то тут слід звернути увагу на таке. По-перше, далеко не всі потенційні злочинці цієї категорії обізнані про юридичні ознаки норм про економічні злочини, тим більше про підвищений розмір покарань за них. По-друге, очікуваний від скоєння білокомірцевого злочину розмір матеріальної вигоди зазвичай переважає ризики бути викритим та покараним, тим більше якщо ці ризики є невисокими. Зрештою, навіть якщо внутрішній самоаналіз потенційного порушника говорить йому про високу вірогідність виявлення його протиправної поведінки, він у більшості випадків усе одно піде на цей ризик, сподіваючись на використання своєї впливової посади, позитивного ділового іміджу або просто піддаючись своїм внутрішнім спонуканням (жадібність, азарт, бажання помсти конкурентам чи підлеглим, впевненість у своїй здатності «перехитрити» правоохоронців тощо) [13, с. 723]. Усе це наводить на думку, що Конгрес США ймовірно припустився серйозної помилки, коли прагнув охопити значно більшу кількість білокомірцевих злочинів за рахунок одного лише механічного підвищення санкцій за них.

Чимало дослідників сходяться в тому, що своїм провалом у частині кримінально-правового регулювання Акт Сарбейнса-Окслі «винен» усталеному в американській системі кримінальної юстиції та водночас найбільш поширеному в правозастосовній практиці інституту укладання угод про визнання вини. Дещо красномовно із цього приводу висловився Верховний Суд США у справі «Лафлер проти Купера» (2012 р.), зазначивши, що сьогодні кримінальна юстиція – це в більшій частині система процесуальних угод, а не система судових процесів. 97% федеральних вироків та 94% вироків у штатах є результатом укладання угод про визнання засудженим своєї вини [14].

Коментатори звертають увагу на те, що поширеність угод про визнання вини є прямим системним наслідком необґрунтованої криміналізації суспільної поведінки, що властива усталеній практиці американського законодавця. Наприклад, якщо в 1908 р. лише половина кримінальних справ завершувалась винесенням угод про визнання вини, то в 1925 р., коли федеральний кримінальний закон було суттєво розширено за рахунок антиалкогольних заборон та норм про протидію організованій злочинності, цей показник уже сягнув відмітки в 90%. Цікаво, що, незважаючи на невизнання інституту укладання угод про визнання вини федеральними апеляційними судами ще в другій половині XIX ст. та активне застосування цього інституту на практиці вже з початку XX ст., лише в 1970 р. цей кримінально-процесуальний інститут було визнано таким, що відповідає Конституції США. Тоді Верховний Суд США в справі «Брейді проти Сполучених Штатів» своїм рішенням визнав законність обміну визнання особою своєї вини в обмін на зменшене покарання. Під час досить ретельного обґрунтування своєї позиції суд наголосив на перевагах таких угод як для обвинуваченого, так і для державного обвинувачення. Зокрема, для винної особи така угода несе можливість одразу почати відбувати покарання, він перестає бути в центрі уваги суспільства, а також уникає всіх фінансових, організаційних, часових та інших негативних обставин, що супроводжують стандартний судовий процес. У свою чергу держава виграє за рахунок гарантованого й більш швидкого застосування кримінального

покарання до винної особи, що сприяє більш ефективній реалізації цілей покарання. Також за рахунок таких угод відбувається реальна й значна економія правоохоронних ресурсів держави, які відтепер можна спрямувати на ті кримінальні справи, де доказів вини підсудного набагато менше, або ж існують серйозні підстави побоюватися, що держава в особі прокуратури не зможе справитись із тягарем доказування. Далі суд зробив слушне застереження, що визнання вини так само, як і традиційний варіант розгляду кримінальної справи, не повинні переходити певну правову межу, адже самоінкримінування чи притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності є неприпустимими за будь-яких умов [15].

Професор Л. Дерван підкреслює існування тієї обставини, що за сучасного дизайну системи кримінальної юстиції в США угоди про визнання вини та феномен надмірної криміналізації існують нерозривно, вони є взаємно обумовлюючими. Існування великої кількості кримінально-правових статутів, що нерідко дублюють один одного, створюючи для практики відверто колізійні ситуації, дають державному обвинуваченню широкий простір для процесуальних маневрів. Тому, обираючи ті чи інші умови угоди про визнання вини, прокурор, реалізуючи свої дискреційні повноваження, може керуватись широким спектром чинників (міркувань): хід конкретної кримінальної справи, наявність чи зміст доказової бази, політичний чи суспільний тиск, власна репутація, стратегічні та процесуальні переваги обраного формату угоди про визнання вини тощо. За результатами проведеного дослідження існуючої системи угод про визнання вини та одночасно надмірної криміналізації протиправної поведінки автор робить висновок про те, що система чітко сформульованих і зрозумілих заборон, система об'єктивних санкцій по суті не вигідна ані законодавцю, ані правоохоронцям, ані судам [16, с. 51, 58]. Про пересічних громадян, які час від часу потрапляють у пастку такого запутаного кримінально-правового лабіринту, мова взагалі не йде.

Висновки. Таким чином, розглянуті вище положення федерального кримінального права США симптоматично вказують на існування серйозних системних проблем у кримінально-правовій політиці цієї держави, пов'язаних із надмірною й часто необґрунтованою криміналізацією діянь. Безпідставне, штучне розширення федеральним законодавцем меж незаконної поведінки призводить до дублювання змісту норм, створення небезпечних правових колізій, непотрібної казуїстики. Урешті-решт це «розв'язує» прокурорам руки під час нав'язування своїх умов для укладання угод про визнання вини, часом навіть створює передумови для притягнення невинних осіб до кримінальної відповідальності.

Спираючись на розглянуті вище аспекти, можна зазначити, що вітчизняний кримінальний закон, зокрема його норми про відповідальність за господарські злочини, з точки зору правильності законодавчого опису протиправної поведінки має чимало переваг перед американським. Можна зробити доречне припущення, що американській системі кримінальної юстиції слід поступово змінюватися в бік нормативного закріплення мінімально достатньої кількості заборон шляхом оптимізації вже існуючого масиву таких норм, у бік створення єдиних підходів до описання змісту та меж протиправної поведінки, у бік гармонізації параграфів, що регулюють однакові сфери суспільних відносин, між собою, урешті-решт у бік справедливого скорочення підстав для укладання угод про визнання вини зі збереженням достатніх, обґрунтованих та, що важливо, реально застосовуваних кримінальних покарань. Можливо, має рацію вітчизняний криміналіст П.Л. Фріс, коли пише про те, що чинний КК України надзвичайно «перевантажений», сфера кримінально-правової заборони невинправдано розширена. Це визначає необхідність проведення декриміналізації, звуження сфери кримінально-правового регулювання [17, с. 27].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дорохіна Ю.А. Щодо визначення підстав криміналізації і декриміналізації злочинів проти власності / Ю.А. Дорохіна // Юридична наука. – 2014. – № 6. – С. 76–83.
2. Фріс П.Л. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці / П.Л. Фріс // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1(2). – С. 19–28.
3. Матвійчук В.К. Проблема криміналізації та декриміналізації діянь проти навколишнього природного середовища / В.К. Матвійчук // Юридична наука. – 2013. – № 4. – С. 67–81.
4. Готін О.М. Підстави криміналізації діянь / О.М. Готін // Право України. – № 2 – 2005. – С. 95–98.
5. Советская уголовная политика: понятие содержание, структура // Проблемы советской уголовной политики / под ред. А.М. Коробеева. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1985. – С. 33–41.
6. Beale S. The Many Faces of Overcriminalization: From Morals and Mattress Tags to Overfederalization / S. Beale // American University Law Review. – 2005. – № 54. – P. 747.
7. Larry D. Thompson, Deputy Attorney Gen., A Day with Justice (Oct. 28, 2002) / D. Larry [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justice.gov/archive/dag/speeches/2002/lo28odaywithjustice.htm>.
8. Мельник М.В. Помилкова криміналізація: види, причини та наслідки / М.В. Мельник // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 5. – С. 94–99.
9. Von Hirsh A. Et AL., Criminal Deterrence And Sentence Severity: An Analysis Of Recent Research / A. Von Hirsh. –1999. – 65 p.
10. Nagin D. Integrating Celerity, Impulsivity, and Extralegal Sanction Threats into a Model of General Deterrence: Theory and Evidence / D. Nagin, G. Pogarsky // CRIMINOLOGY. – 2001. – № 39. – P. 865.
11. Robinson P. Does Criminal Law Deter? A Behavioral Science Investigation / P. Robinson, J. Darley // Oxford Journal of Legal Studies. – 2004. – № 24. – P. 173.
12. Каменський Д.В. Роль і місце державних органів США у протидії податковим правопорушенням / Д.В. Каменський // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 1. – С. 90–94.
13. Dervan L. White Collar Over-Criminalization: Deterrence, Plea Bargaining, and the Loss of Innocence / L. Dervan // Kentucky Law Journal. – 2013. – Vol. 101. – P. 723.
14. Lafler v. Cooper, 132 S.Ct. 1376, 1388 (2012).
15. Brady v. United States, 397 U.S. 742 (1970).
16. Dervan L. Bargained Justice: Plea Bargaining's Innocence Problem and the Brady Safety-Valve / L. Dervan // Utah Law Review. – 2012. – P. 50–81.
17. Фріс П.Л. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці / П.Л. Фріс // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1(2). – С. 19–28.